

Lausuntoyhteenveto lastensuojelun poikkihallinnollisen valmisteluryhmän ehdotuksista

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) julkaisi lastensuojelun poikkihallinnollisen valmisteluryhmän loppuraportin tammikuussa 2025. Raportissa esiteltiin ehdotukset lastensuojelulainsäädännön uudistamiseksi liittyen vakavasti päihteitä ja väkivaltaa sekä rikoksia tekevien alaikäisten nuorten laitospalveluun sekä sijaishuoltopaikoistaan luvatta poissaolevien lasten tilanteisiin. STM järjesti kaksi suullista kuulemistilaisuutta kyseisistä ehdotuksista perjantaina 7.2.2025. Lisäksi oli mahdollisuus toimittaa kirjallinen lausunto perjantaihin 14.2.2025 mennessä.

Suullisesti kuultiin yhteensä 29 tahon edustajaa, joista 14 toimitti myös kirjallisen lausunnon. Muita kirjallisia lausuntoja saapui yhteensä kolme. Valvontaviranomaisista lausuiivat aluehallintovirastojen peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualue ja työsuojelu-vastuualue, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira. Asiassa lausuiivat myös neljä etujärjestöä (Hyvinvointiala HALI ry, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, Kuntaliitto, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry), kahdeksan järjestöä (Aseman Lapset ry, Kasper Kasvatus- ja perheneuvonta ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Osallisuuden aika ry, Pelastakaa Lapset ry, Perhehoitoliitto ry, Pesäpuu ry, Sosiaalityöntekijöiden seura ry), Helsingin kaupungin nuorisotyö, neljä hyvinvointialuetta (Kymenlaakso, Pirkanmaa, Pohjois-Pohjanmaa, Vantaa–Kerava) ja Helsingin kaupungin lastensuojelu sekä kolme tutkimusnäkökulmaa edustanutta. Viranomaisista lausuiivat lapsiasiavaltuutettu, Hätäkeskuslaitos, Opetushallitus, Poliisihallitus, Rikosseuraamuslaitos, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos sekä Valtion koulukodit. Yhteenveto ja saapuneet kirjalliset lausunnot on julkaistu Hankeikkunassa hankenumeraalla STM029:00/2024.

Yleishuomiot

Ilmiöitä, joihin valmisteluryhmän ehdotukset liittyivät, pidettiin tunnistettuina ja todettiin laajasti, että tarve sekä uudentyypiselle laitospalvelulle että niin sanottujen hatkatoimenpiteiden kehittämiseksi on. Valtaosa piti ehdotuksia oikeasuuntaisina. Lapsiasiavaltuutettu pitää molempia ehdotettuja kokonaisuuksina erittäin kannatettavina.

Pidettiin hyvänä, että sosiaalihuolto/lastensuojelu ja rikosseuraamusjärjestelmä on asemoitu jatkossakin erillisiksi kokonaisuuksiksi. Esimerkiksi Rikosseuraamuslaitos totesi, että lastensuojelu ja rangaistusten täytäntöönpano tulee pitää toisistaan selkeästi erillisinä toisistaan riippumattomina vankilan perheosastoa lukuun ottamatta. Tähän liittyen eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian edustaja huomautti käynnissä olevasta lainvalmistelusta vankeuslain muutoksiin liittyen. Lapsiasiavaltuutettu muistutti YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentin nro 24 huomioon ottaen tärkeydestä sekä siitä, että lapsen oikeus suojeluun on vahva oikeus. Usea totesi, että YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen velvoitteet ja lapsen oikeudet tulee huomioida.

Uuden palvelun perustamisen aikataulun realistisuutta epäiltiin.

Hyvinvointialueiden ja kuntien välisen yhteistyön tärkeydestä muistutettiin etenkin nuorisotyötä ja oppivelvollisuuden toteutumista koskevissa ehdotuksissa.

Etenkin järjestöt kiittivät nuoriso- ja järjestötyön roolin huomioimisesta. Sijoitettujen lasten kuuleminen osana valmistelua sai kiitosta. Useampi toi esille lapsilta saadun palautteen huomioimisen tärkeyden jatkovalmistelussa. Muutoinkin kiinnitettiin huomiota lapsen osallisuuden huomioinnin tärkeyteen.

Lausijat korostivat molempien ehdotuskokonaisuuksien luonnetta perusoikeuksiin syvästi kajoavina toimina ja korostivat siksikin sääntelyn tarkkuuden välttämättömyyttä.

Puheenvuoroissa korostettiin, että painopiste tulisi siirtää ehkäiseviin palveluihin. Toivottiin sosiaalihuoltolain arvioimista kokonaisuutena ja lastensuojelulain muokkaamista suhteutettuna siihen.

Kuulemisessa tuotiin esille myös lastensuojelun keskeiset periaatteet ja institutionaalinen tehtävä. Lastensuojelutoimet perustuvat ensisijaisesti lapsen edun arvioinnille. Valmisteluryhmän ehdotuksissa tulee esille lapsen tekojen näkökulma ja tämän suhdetta tarvenäkökulmaan pohdittiin. Osa lausujista toi myös esiin, että ehdotuksissa lapsi asemoituu ennen kaikkea rikoksen tekijäksi, mutta ei mahdolliseksi uhriksi. Kysyttiin muun muassa, miten uhrinäkökulma ja sellaiset toiminta- ja ajattelutavat, jotka eivät näy vielä tekoina, tullaan jatkossa huomioimaan. Moni toi esille, että valmistelutyössä muun muassa perhesuhteita ei ole huomioitu riittävästi.

Työsuojelun ja -turvallisuuden huomiointia pidettiin erittäin tärkeänä. Esimerkiksi aluehallintoviraston työsuojelussa on havaittu, että lastensuojelulaitoksissa vaarojen ja väkivallan riskin arviointia tulisi tehdä perusteellisemmin. Myös kodinomaiset tilat tuovat haasteita turvallisuusasioiden huomiointiin. Lisäksi muun muassa lastensuojelulaitosten sijaintiin tulisi kiinnittää huomiota, jotta lisäapu olisi mahdollista saada paikalle. Erityisesti yöaika on turvattava. Väkivallan uhkan hallitsemisessa olisi tärkeää pystyä luomaan turvallisuuden tunnetta sekä huolehtia henkilöstön ammattitaidosta ja osaamisesta, riittävästä perehdytyksestä ja lisäkouluttamisesta. Henkilöstön vaihtuvuus tuo riskejä. Lastensuojelun sijaishuoltotyö on kuormittavaa ja haastavia tilanteita on.

Integroitu ja suljettu kuntoutuspalvelu

Ehdotettu palvelu osana palvelujärjestelmää

Lausijat totesivat lähes yhdenmukaisesti, että tarve ehdotetulle palvelulle on tunnistettu ja palvelu on tarpeellinen. Palautteissa tunnistetaan kysymys lapsen viimesijaisen suojelun tarpeesta ja toisaalta se, että suljetussa laitospalvelussa on kyse myös lapsen sulkemisesta yhteiskunnasta. Lausunnoissa korostettiin siitä huolehtimista, ettei pääse syntymään mielivaltaisia käytäntöjä ja lapsen sulkemista eristyksiin esimerkiksi tärkeistä sosiaalisista suhteistaan.

Palvelun aseman selkiyttämistä osana palvelujärjestelmää pidettiin tärkeänä ja lausunnoissa tuotiin esiin, ettei ehdotettu palvelu saisi paikata muun palvelujärjestelmän, kuten terveydenhuollon, palvelujen puutteita. Osa lausujista toi esille erityisen huolenpidon kehittämisen tärkeyden. Tuotiin esille, että suhde erityiseen huolenpitoon ja siihen liittyvään asiakasohjaukseen on selkiytettävä. Entä onko erityistä huolenpitoa kokeiltava ennen uuteen palveluun sijoittamista? Osa piti myönteisenä sitä, että palvelu ratkaisisi nykyiseen erityiseen huolenpitoon ja muuhun vaatimaan sijaishuoltoon liittyvän pois lähettämisen kulttuurin ja sijaishuoltopaikkojen vaihtumisen kierteen. Todettiin (mm. HALI), että myös muun vaativan sijaishuollon kehittäminen on välttämätöntä. Osa lausujista totesi, että uudella palvelulla on mahdollista vähentää sijaishuoltopaikkojen muutoksia ja luvattomia poissaoloja.

Pidettiin tärkeänä, että palvelu kohdentuu oikealle asiakasryhmälle. Alaikäisten rikoksia tekevien lasten osalta kysyttiin, onko ehdotuksessa huomioitu myös alle 15-vuotiaat rikoksia tekevät. Pyydettiin

täsmennystä "vakava"-käsitteen määrittelyyn. Tosiasiallinen pääsy palveluun tulisi varmistaa. Lisäksi kysyttiin selkeämpää arviota paikkamäärästä. Esimerkiksi Pirkanmaan hyvinvointialue pohti, tulisiko Valtion koulukodit velvoittaa paikan järjestämiseen, kun edellytykset täyttyvät.

Lausujat, kuten valvontaviranomaiset, toivat esiin aikataulun kunnianhimoisuuden uuden palvelun käynnistämisen suhteen. Korostettiin, että riskit tulisi huomioida etukäteen kartoittaen ja niiden mahdollinen toteutuminen minimoiden. Lastensuojelun Keskusliitto nosti esiin, ettei sukupuolikysymyksiä ole huomioitu ehdotuksessa.

Palvelun järjestämis- ja tuottamisvastuu

Ehdotettua järjestämisvastuuta ei kyseenalaistettu. Tuottamisvastuun määrittelyä julkisen sektorin palveluksi pidettiin perusteltuna ja kannatettavana. Toivottiin, että asiasta säädetään selkeästi. Enemmistö piti tuottamisvelvoitteen säätämistä Valtion koulukodeille perusteltuna ratkaisuna. Etenkin valvontaviranomaiset ja lastensuojelun järjestämisvastuussa olevat hyvinvointialueet toivat kuitenkin esiin, että Valtion koulukotien asemaa, ohjaus- ja valvontavastuita ja muun muassa palvelun hankkimiseen liittyviä sopimuskäytäntöjä on selkiytettävä. Valvontaviranomaiset toivat esiin valvontahavaintoja: henkilöstömäärään ja henkilöstön kelpoisuuksiin liittyvästä toistuvasta hallinnollisesta ohjauksesta huolimatta koulukodeissa ei ole tehty riittävästi muutoksia. Valvontahavaintojen perusteella Valtion koulukoteihin on ollut huomattavan vaikeaa rekrytoida sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Palvelulle ja henkilöstölle on erittäin korkeat laadulliset vaatimukset ja osa lausujista pohti Valtion koulukotien kykyä suoriutua tästä tehtävästä. Esimerkiksi Helsingin kaupunki totesi, että Valtion koulukodeilla on ollut useamman vuoden ajan merkittäviä haasteita lastensuojelulain mukaisten toimintakäytänteiden noudattamisessa. Palvelun käynnistäminen Valtion koulukodeissa pitää sisällään asiakasturvallisuusriskejä, jos koulukotien johtamista ja palvelutuotantoa ei kyetä kehittämään.

Valvira kiinnitti huomiota julkisten palveluntuottajien rekisteröitymisvelvoitteen aikatauluun (vuodesta 2028 lähtien) ja korosti, että uuden palvelun tulisi olla rekisteröitynä ennen käynnistymistä. Tämä edellyttäisi säädösmuutosta. Todettiin myös tarvittava muutos valvontalakiin, jonka myötä Valtion koulukodit asemoidaan selkeästi palveluntuottajaksi. Palvelun keskittymisessä vain yhteen koulukotiin tunnistettiin riskejä. Enemmistö lausujista piti kuitenkin perusteltuna, että tuottamisvastuu säädetään Valtion koulukodeille ja pilotointi aloitetaan sillä ratkaisulla. Aluehallintovirastojen lastensuojelun edustajat toivat esiin, että palvelun tuottamisvastuun tulisi olla Valtion koulukotien sijaan hyvinvointialueella tai yhteistyöalueella. Toisaalta esimerkiksi Lastensuojelun Keskusliitto piti hyvinvointialueen tuottamisroolia riskialttiina alueiden eroavien resurssien, palveluverkoston ja lasten oikeusturvan näkökulmasta.

Sijoitusprosessin ja päätöksenteon selkiyttäminen

Valtaosa lausujista piti tärkeänä, että sijoitus- ja asiakasohjausprosessia ja niihin liittyvää päätöksentekoa selkiytetään. Tulee selkiyttää, kuka päättää sijoituksesta uuteen palveluun ja millä kriteereillä päätös tehdään. Päätöksenteossa tulee huomioida myös asianosaiset, kuten lapsi ja vanhemmat. Tuotiin esiin, että päätöksenteko sosiaalityöntekijän tekemänä on liian vaativa eikä päätöksentekoa tulisi säätää lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Esimerkiksi Hyvil Oy:n näkemyksen mukaan päätösvalta tulee säätää hyvinvointialueen johtavalle sosiaalihuollon viranhaltijalle sosiaalityöntekijöiden valmisteltua asian johtavan sosiaalityöntekijän johdolla ja ohjauksessa. Sijoitukseen liittyvästä päätösvallasta on tarpeen säätää jo vuoden 2025 aikana.

Osa lausujista ehdotti, että edellytyksenä tulisi olla monitoimijainen arviointi ennen sijoitusta erityisen huolenpidon käytäntöä vastaavasti. Hyvil Oy toi esiin, että lapsen terveydentilan riittävä tutkiminen ennen sijoitusta (LsL 51 §) suljettuun hoitoon tulee varmistaa täsmentämällä lastensuojelulain kyseessä olevaa säännöstä. Ehdotuksen mukaan suljettuun yksikköön tulisi siirtyä vasta kunnon arvion ja tarvittavan hoidon

jälkeen. Arvioinnin ja tarvittavan hoidon tulee tapahtua terveydenhuoltolain mukaisesti. Terveystieteiden palvelut ovat ensisijaisia suhteessa lastensuojeluun terveydenhuoltolain 69 §:n mukaisesti. Esimerkiksi päihdesairauteen tulee saada tarvittavaa hoitoa.

Sijoitusta on ehdotettu toistaiseksi voimassa olevana. Jatkuva arviointia pidettiin erittäin keskeisenä, samoin kuin sen sisällön määrittelyä. Pidettiin tärkeänä, että sijoituksen keston tulee määrittellä rytmi sekä selkeä arviointimenettely (ketkä ja miten arviointia tehdään). Osa toi esiin, että arvioinnin ei tulisi jäädä yksin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuulle tai hänen tekemäksi työksi. Jatkuva arviointi on välttämätöntä huomioiden myös sosiaalisen eristämisen näkökulma: lapsi ei saisi jäädä määräämättömäksi ajaksi lukkojen taakse.

Ehdotettiin kansallisesti keskitettyä asiakasohjausrakennetta vaativimpiin palveluihin. Ehdotettiin myös kansallisen moniammatillisen asiantuntijaryhmän perustamista, joka olisi erillinen Valtion koulukotien rakenteesta. Ehdotettiin, että tällainen ryhmä koordinoisi lasten ohjautumista myös vaativimpiin psykiatrian palveluihin. Muun muassa tutkimuksen ja työnohjauksen pohjalta tulevien näkökulmien huomiointia arvioinnissa nostettiin esiin.

Sijoituksen päättymiseen ja muualle tai itsenäiseen jälkihooltoon siirtymiseen toivottiin kiinnitettävän huomiota jatkovalmistelussa.

Tuotiin esille, että ehdotetun moniammatillisen työryhmän ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työnjako tulee selkiyttää. Moniammatillisen ryhmän toimivaltuudet on määriteltävä selkeästi. Laitoksen yhteydessä toimivaan moniammatilliseen työryhmään tulee kuulua terveydenhuollon henkilöstöä ja sillä tulisi olla toimiva konsultaatorakenne erikoissairaanhoidon sijoitusta valmisteltaessa ja sijoituksen aikana.

Palvelun sisältö

Osa lausujista piti tärkeänä, että palvelun nimeä pohditaan jatkovalmistelussa muun muassa siten, että siitä näkyisi palvelun tosiasiallinen ja kuntouttava luonne. Lastensuojelun Keskusliitto ehdotti nimeksi kuntouttavaa suljettua laitospalvelua. Toivottiin palvelun sisällön selkeämpää määrittelyä jatkovalmistelussa eli mitä palvelulla tarkoitetaan, mitä tapahtuu sijoituksen aikana, millaisia kuntoutuksen elementit ovat ja miten muuta arviointia kuin vakavan väkivallan arviointia toteutetaan. Esimerkiksi Lastensuojelun Keskusliitto korosti, että palvelun tulisi olla suhdeperustaista sekä rajoitustietoista mutta ei rajoituskeskeistä. Osa toi esiin laitoksesta poissiirtymisen keskeytyksen ja esimerkiksi jälkihoitopalvelujen toimivuuden turvaamisen. Lausujat pitivät yleisesti turvallisuuskysymyksiä olennaisina.

Moniammatillista osaamista pidettiin tärkeänä, mutta sen osalta toivottiin tarkempaa määrittelyä. Esimerkiksi terveydenhuollon vahvempaa osaamista ja lääkärin jatkuvaa konsultaatiomahdollisuutta sekä psykologista, neurologista, somaattista ja psykoterapeuttista osaamista nostettiin esille. Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden osalta kysyttiin, tuleeko palveluun oma sosiaalityöntekijä. Osa piti palvelua luonteeltaan hybridimallisena integroituna palveluna, jossa huomioidaan myös koulunkäynti. Lasten pääsy erikoissairaanhoidotasoihin terveydenhuollon palveluihin tulee varmistaa.

Sosiaalisten suhteiden, kuten vanhempien ja muiden läheissuhteiden ja vertaissuhteiden, merkitykseen ja ylläpitoon toivottiin kiinnitettävän huomiota jatkovalmistelussa. Tuotiin esille lapsen oikeus perhesuhteisiin ja perhe-elämän suojan merkitys. Toivottiin, että vanhempien mukaanottoa pidettäisiin voimavarana. Sijoitetut lapset ovat itse korostaneet yhteyksiä kavereihin ja läheissuhteisiin, ei vain vanhempiin. Myönteisten vertais- ja kaverisuhteiden ylläpitoa pidettiin kannatettavana. Todettiin, että kulttuuristen, kielellisten ja uskonnollisten oikeuksien toteutuminen on huomioitava.

Kokemusasiantuntijat korostivat *oikeasti* osaavan henkilöstön merkityksellisyyttä, nuorten osallisuuden huomiointia arvioinnissa ja kuntouttavan toiminnan sisältöä. Lapsille tulisi muun muassa laatia omat turvasuunnitelmat kiinnipitoihin.

Osa lausujista nosti esiin rajoitusten, mukaan lukien yhteydenpitovälineiden käytön rajoittamisen, huolellisen ja tarkan yksilöinnin. Palvelun asteittaista keventämistä pidettiin perusteltuna. Hyvil Oy toi esiin, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä annetun lain täsmentämisen yhteydessä olisi säädettävä siitä, mitä terveydenhuoltolaissa tarkoitettuja mielenterveyspalveluja uudessa ehdotetussa yksikössä voidaan antaa. Niitä varten on oltava riittävä terveydenhuollon henkilöstö.

Opetus ja sivistyksellisten oikeuksien turvaaminen

Uuteen palveluun sijoitettavat ovat oppivelvollisuusikäisiä. Opetuksen järjestäminen ja lasten sivistyksellisten oikeuksien turvaaminen tulee huomioida tarkoin. Perus- ja TUVA-opetuksen lisäksi tulee turvata tarvittaessa lasten pääsy myös esimerkiksi jo aloitettuihin lukio-opintoihin ja ammatillisiin opintoihin. Nostettiin esille opetuksen rahoituksen sekä tilojen ja riittävien resurssien huomiointi, jotka tulee tunnistaa taloudellisten vaikutusten arvioinnissa (lisää myöhemmin rahoitus-alaluvussa). Opetuksen järjestämisessä on huomioitava eri hallinnonalojen ohjeet ja säännökset.

Henkilöstö- ja osaamiskysymykset

Lausijat toivat esiin henkilöstö- ja osaamiskysymysten keskeisyyden. Henkilöstöresurssin selkeää määrittelyä toivottiin. Esimerkiksi Pirkanmaan hyvinvointialue toi esiin, että resursoinnin pitäisi olla lasten tarpeen edellyttämällä tavalla määrittävä, jotta sijaishuoltopaikkaa ei jouduttaisi muuttamaan siitä syystä, ettei lapsen kanssa pärjätä tai työryhmä kuormittuu liikaa. Valtion koulukotien osalta nostettiin esiin henkilöstön saatavuuteen liittyvät kysymykset. Valmisteluryhmä esitti, että henkilöstön tulisi voida tarvittaessa liikkua laitokseen sijoitetun lapsen mukana asuinyksiköstä toiseen. Mahdollisuus henkilöstön liikkumiseen laitoksen sisällä asuinyksiköstä toiseen lapsen mukana tulisi varmistaa valvontaviranomaisilta. Talentian mukaan ammattihenkilöiden erityisosaaminen on tärkeää. Lisäksi se toi esiin päivitetyn täydennyskoulutuksen saatavuuden turvaamisen sekä työsuojeluun, työturvallisuuteen, väkivaltatilanteiden ja psykososiaalisen kuormituksen hallintaan liittyvän osaamisen tärkeyden.

Esimerkiksi aluehallintovirastojen peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualueen mukaan vartijoiden jatkuva tai pääsääntöinen käyttö ei ole tarkoituksenmukaista. Jos palvelussa olisi turvahenkilöstöä, asiasta säätäminen olisi tarpeellista muun muassa tiedonsaanti-, toimivaltuus- ja valvontakysymysten osalta. Valvonnassa on havaittu puutteita näiden osalta. Turvallisuusosaamisen varmistaminen tulisi avata paremmin. Ehdotettiin henkilöstöstä säätämistä vähintään asetustasoisesti. Aluehallintovirastojen peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualueen mukaan henkilöstön koulutusrakenteesta on tarpeen säätää lastensuojelulaissa. Mainitun vastuualueen mukaan henkilöstön tulisi olla ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon laillistettuja ammattihenkilöitä. Valvira piti välttämättömänä, että jos suljettua laitospalvelua tuottavan henkilöstön lukumäärästä, henkilöstöltä edellytettävästä osaamisesta sekä velvollisuudesta hankkia ja ylläpitää palvelussa tarvittavaa erityistä ammattiosaamista säädetään, niin tämä säätäminen on tehtävä mahdollisimman selkeästi ja yksiselitteisesti, jotta muun muassa valvonnassa ei jouduta hankaliin tulkintaongelmiin.

Rikosseuraamuslaitos ei ottanut tässä vaiheessa kantaa, tulisiko yhteistyömahdollisuuksia myös esimerkiksi Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kanssa kehittää suljetun laitospalvelun henkilöstön koulutuksen järjestämiseksi.

Ohjaus ja valvonta

Ohjaukseen ja valvontaan liittyvät huomiot koskivat lähinnä ehdotettua Valtion koulukoteja koskevaa vaihtoehtoa. Muun muassa valvontaviranomaiset ja hyvinvointialueet toivat esiin ohjaus- ja valvontavastuiden selkiyttämisen välttämättömyyden. Oikeussuojakeinoihin tulee kiinnittää huomiota ja ne tulee määritellä selkeästi. Ulkopuolista valvontaa tulee olla riittävästi. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valvontarooliin tulee olla selkeä. Valvontamenettelyjen ja työnjaon tulee olla selkeitä samoin kuin epäkohtiin puuttumismahdollisuuksien riittäviä. Omavalvonnan toimivuus on varmistettava. Toisaalta esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toi esiin, että suljetun palvelun luonteen vuoksi ei voida nojautua ensisijaisesti omavalvonnan piiriin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ehdotti, että asiakasturvallisuuden takaamiseksi tulisi kaikki yksikön vaaratapahtumat ja epäkohtailmoitukset edellyttää toimitettaviksi hyvinvointialueelle heti tiedoksi valvontalain 29 §:stä poiketen.

Muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Sosiaalityöntekijöiden seura nostivat esiin tutkimuksen tärkeyden. Se tulisi kytkeä pilotointiin, seurantaan ja mahdollisiin muutostarpeisiin. Toiminnan tulisi pohjautua tutkimukseen ja palvelulla tulisi olla selkeä teoreettinen viitekehys toiminnan perustana.

Valtion koulukodit ehdotti muun muassa, että opiskeluhoito tulisi siirtää kokonaan yksikön vastuulle. Puheenvuorossa korostettiin yksikön sisäisen joustavuuden turvaamisen tärkeyttä sekä sitä, että liikkumisvapauden rajoitusta tulisi arvioida jatkuvasti ja sitä tulisi voida toteuttaa asteittaisesti. Valtion koulukodit tunnisti osaamisen keskittymisen, mikä edellyttää lisäkoulutusta ja riittävää palkkausta. Laitoksen sijaintihyvinvointialueelta tulisi saada polikliiniset terveydenhuollon palvelut suljettuun yksikköön. Valtion koulukodit piti tärkeänä aktiivista valvonta- ja ohjausmekanismia. Yhteydenpidon rajoittamista tulisi voida toteuttaa turvallisuutta edistävästi.

Luvatta sijaishuoltopaikoistaan poissaolevien tilanteet

Yleiset

Myönteisesti suhtauduttiin ehdotuksiin, jotka koskevat täytäntöönpanosta säätämistä, luvatta sijaishuoltopaikasta poistuneen lapsen oikeudellisen aseman täsmentämistä, henkilöntarkastusta, puhelimen paikannusta, riskiarvion kehittämistä, virka-apusäännöstä ja laitosalueella tapahtuvan kiinnipidon tarkentamista. Lapsikohtaista etsintä- ja palauttamissuunnitelmaa kannatettiin. Jatkovalmistelussa huomioitavaksi ehdotettiin luvattoman poissaolon määrittelyä lakitasoisesti.

Voimassa oleva lastensuojelulain 69 a § ei koske perhehoitoa. Perhehoidon huomiointia sääntelyssä kannattivat etenkin Perhehoitoliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto. Perhehoitoliitto toi esiin, että perhehoitajaa ei tulisi velvoittaa jalkautuvaan etsintään. Perhehoidossa tulisi huomioida perhekohtainen arviointi hatkoihin puuttumisessa. Fyysisen ohjaamisen myös perhekotiin palauttamiseksi tulisi olla mahdollista.

Nuorisotyön edustajat nostivat esille nuorisotyöntekijöiden tiedonsaantikysymykset. Etenkin jalkautuvassa nuorisotyössä tavataan hatkassa olevia lapsia, mutta tietosuoja-asiat eivät ole selkeitä. Nuorisotyöntekijät eivät ole viranomaisia eikä heillä ole vastaavia tiedonsaantioikeuksia kuin viranomaisilla. Nuorisotyö on liima kadun ja viranomaisten välissä; nuorisotyöntekijät eivät voi olla "kyyliä" tai "käräyttäjää" jatkossakaan. Tuotiin esille, että sijaishuoltopaikoissa tulisi olla mahdollisuus integroitua ympäröivään yhteisöön.

Tuotiin esille ilmiöön liittyvän tietopohjan heikkous.

Virka-apu

Valtaosa kannatti ehdotusta virka-avun pyytämismahdollisuuden laajentamisesta yksityisille palveluntuottajille. Aluehallintoviraston peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualueen näkemyksen mukaan sen tulisi olla jatkossakin viranomaisen tehtävä. Valvira piti perusteltuna ehdotusta siitä, että sijaishuoltoyksikön johtajalla olisi oikeus pyytää virka-apua sosiaalihuollon viranomaisen lukuun. Sosiaali- ja kriisipäivystysten osuutta virka-apusääntelyssä ehdotettiin täsmennettäväksi samoin kuin sosiaaliviranomaisten keskinäistä virka-aputilannetta. Tulisi tarkentaa voimassa olevan sääntelyn käyttämistä (sosiaalihuoltolain 41 §) ja miten se huomioitaisiin ehdotetussa sääntelyssä. Hatka-asioissa tulee huomioida sijoittaja- ja sijoitushyvinvointialueiden lisäksi myös mahdollinen kolmas hyvinvointialue.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen mukaan virka-apusääntelyyn mahdollisesti tehtävän muutoksen riskinä on, että se lisäisi virka-apupyyntöjen määrää huomattavasti.

Poliisihallitus kannatti virka-apusääntelyn täsmentämistä. Toimivaltavajeet tulisi selkiyttää hatkassa olevan lapsen oikeudellisen aseman täsmentämisen yhteydessä. Kun on kyse voimassa olevan lainsäädännön soveltamisesta, on tarvetta täsmentää ohjeistuksia.

Kiinnipito ja kiinniotto

Laitosalueella tapahtuvan kiinnipidon tarkentamista kannatettiin, joskin esimerkiksi aluehallintovirastojen peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualue kyseenalaisti kiinnipitämisen pitkäkestoisena ratkaisuna karkaamisen estämiseksi. Edelleen se totesi, että jatkovalmistelussa tulee arvioida, vaikuttavatko muut lapsella voimassa olevat rajoituspäätökset, kuten liikkumisvapauden rajoituspäätös siihen, onko henkilöstöllä oikeus kyseisessä tilanteessa ottaa karkaava lapsi kiinni laitoksen alueella. Valvontaviranomaiset totesivat laitosalueen määrittelyn tarpeellisuuden. Talentia muistutti kohtuullisuusperiaatteen huomioinnista ja ehdotti, että hallituksen esityksessä huomioitaisiin oikeudellinen jälkikäteisarviointi mahdollisen vahingon sattumisesta.

Lausujien näkemykset vaihtelivat siitä, tulisiko lastensuojelutoimijoiden kiinnipito-oikeutta ja voimankäyttöä laajentaa laitoksen ulkopuolelle. Todettiin, että ohjaamisesta ja kiinnipidosta kevyin fyysisin ottein voi olla hankala säätää. Voimankäyttö voi olla vaikeampaa, mitä isompi lapsi on kyseessä. Työntekijän turvallisuus tulisi huomioida. Osa (esim. aluehallintoviraston peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualue, Isoniemi, Pelastakaa Lapset) toi esiin, että kiinniotto-oikeus tulisi olla poliisilla.

Nostettiin esiin kouluttautumisen tärkeys. Kiinnipitosääntelyn täsmentämistä pidettiin tarpeellisena myös ammattihenkilön oikeusturvan kannalta.

Riskiarvio

Riskiarviokäytäntöjen kehittämistä kannatettiin. Ehdotettiin, että tulisi laatia Sosmetaan ja Kanta-määrittelyihin kansallisesti yhtenäinen riskiarviolomake. Pesäpuu ry nosti esiin hankkeissa tehdyn kehittämistyön riskien arviointiin liittyen ja tulevan pilotoinnin hatkaamisen ennaltaehkäisemiseksi.

Paikantaminen

Paikantamiskynnyksen madaltamista pääasiassa kannatettiin, mutta mahdolliset ei-toivotut vaikutukset tulisi huomioida vaikutusarvioinnissa (kuten se, että lapsia ei tavoiteta lainkaan). Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian edustaja nosti esiin, että raportin toteamus siitä, että matkapuhelimen paikannus voitaisiin tehdä sosiaalitoimijoiden arvion perusteella, ei vastaa käytäntöä.

Hätäkeskuslaitos nosti esiin "vaaran" määrittelyn tärkeyden ja suhteen heidän työnsä pohjana oleviin tehtäväkäsitteilyohjeisiin. Tällä hetkellä paikannus tehdään ilmeisen hädän tai välittömän vaaran ollessa

kyseessä. Tämä tarkoittaa poliisitehtävää ja paikantamisen perustetta. Voiko syntyä tilanne, että paikantamisen perusteet täyttyvät, mutta poliisitehtävän eivät, jos vaara määriteltäisiin nykykäytännöstä poikkeavalla tavalla? Se, onko vaaratilanne ilmeinen vai oletettu, on merkittävä. Sosiaalihuollon ja poliisin tehtävänkäsittelyohjeita tulisi lukea ja täsmentää yhdessä.

Paikantamiseen liittyvää koulutusta ja ohjeistusta, mielellään yhdessä Häätäkeskuslaitoksen kanssa toteutettuna, todettiin tarvittavan.

Etsintätiimit

Ehdotettuihin etsintätiimeihin suhtauduttiin pääosin myönteisesti, mutta toisaalta esimerkiksi niiden toimivaltuuksiin tunnistettiin liittyvän mahdollisia ongelmia. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian edustaja viittasi kokemuksiin aiemmista yksityisistä palveluista. Hyvil Oy totesi, että jos etsintätiimejä oikeasti halutaan, hyvinvointialueille tulisi kohdentaa rahoitus ja säätää etsintätiimit velvoittaviksi.

Aluehallintovirastojen peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualue ei pitänyt etsintätiimejä tarkoituksenmukaisena lapsen sijaishuollosta erillisenä palveluna. Ehdotuksissa muun muassa toimivalta- ja valvontakysymykset jäivät epäselviksi. Etsintätiimien henkilöstörakenne edellyttäisi täsmennystä.

Muun muassa sosiaali- ja kriisipäivystys ja Sosiaalityöntekijöiden seura pitivät etsintätiimien perustamismahdollisuutta kannatettavana. Tämän todettiin helpottavan lasten etsintää ja palauttamista. Etsintätiimeillä tulisi olla kiinniotto-oikeus. Toivat kuitenkin esiin, että tulee olla riittävästi liikkumavapautta työn organisoinnille. Ehdotettiin kokeilua ennen lainsäädännöllä säätämistä. Toisaalta etsintätiimeistä säätämistä ehdotettiin velvoittavaksi. Katukuvaan voi olla hankalaa sovittaa sosiaalihuollon etsintätiimejä.

Etsintätiimejä ehdotettiin suullisessa kuulemisessa (Valvira) myös Poliisihallituksen yhteyteen. Poliisihallituksen edustaja pohti ehdotusta muun muassa resurssien näkökulmasta.

Kustannuksiin liittyvät huomiot

Valtion koulukodit toi esille, että jos heille säädetään velvoite tuottaa uutta palvelua, mekanismi mahdollisista tyhjästä paikoista aiheutuvien kustannusten kattamiseksi tulisi miettiä. Valmisteluryhmän ehdottaman konsultaatiotehtävän rahoitus tulisi ratkaista. Toimitilakustannusten osalta kertarahoitus ei ole Valtion koulukotien näkemyksen mukaan ratkaisu, koska muutettavista toimitiloista aiheutuu korkeampia kustannuksia pitkäaikaisesti. Valtion koulukodit toi myös esille, että perusopetuksessa on korkeat kustannukset eikä nykyinen laskentapäiväperusteinen oppilaskohtainen rahoitusmalli toimi.

Lastensuojelun Keskusliitto pyysi selkiyttämistä esityksen etsintätiimipalvelun maksullisuudesta säätämiseen.

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue totesi, että suljetun palvelun rahoitusmekanismia ja rahoitusvastuuta tulee arvioida huolellisesti erityisesti pitkän aikavälin näkökulmasta, jos palvelumuoto tulee näyttämään laajentamiskelpoiselta.

Ehdotettiin rahoituksen osoittamista yhteistyöalueelle palvelun perustamiseksi. Hyvil Oy:n mukaan tulisi pohtia jo ennen lain voimaantuloa toimintamahdollisuuksia tässä tilanteessa eli miten laajennetaan suljettua hoitoa saatavuuden varmistamiseksi. Jos jokin hyvinvointialue olisi valmis perustamaan tällaisen yksikön, tulisi siihen osoittaa valtion riittävä rahoitus.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan palvelu tulisi rahoittaa joko kokonaan tai pääosin suoraan valtion kohdennetulla budjettirahalla siten, ettei palvelun rahoitus "huku" yleiskatteeseen. Talentia piti 2,5 miljoonaa euroa palvelun kehittämiseen ja perustamiseen riittämättömänä, seurauksena palvelun maantieteellinen kattavuus suppea ja vertailuun perustuva vaikuttavuusarviointi laadullisesti

Lapset ja nuoret -yksikkö

VN/5997/2024

vaikeaa. Talentia esitti teeman yhteiskunnallisen painoarvon vuoksi resurssin nelinkertaistamista kymmeneen miljoonaan euroon ja koulukotien määräksi kolmea pilottia.

Opetushallitus piti tärkeänä, että käynnistysvaiheen jälkeen varmistetaan suljetun laitospalvelun toimintaedellytykset ja riittävät resurssit. Koska suunniteltu uusi suljettu laitospalvelu vaatii henkilökunnalta erityisosaamista ja pienempiä osastoja, tulee jo valmisteluvaiheessa varmistaa myös opetuksen järjestäminen ja riittävä rahoitus. Uusi suljettu laitospalvelu ei saa myöskään heikentää muiden osastojen toimintaedellytyksiä lastensuojeluyksiköissä. Opetushallituksen mielestä on tärkeää varmistaa, että molemmilla kouluasteilla on riittävä ja jatkuva rahoitus koulutusten järjestämiseksi sijoitetuille lapsille. Opetuksen rahoituksen tulisi olla ennakoitavaa ja mahdollistaa laadukas ja opetussuunnitelman mukainen opetus ja muut palvelut, kuten opiskeluhuollon palvelut perusopetuksessa sekä TUVA-koulutuksessa.

Kuntaliitto totesi, että jatkovalmistelussa olisi tarpeellista arvioida ja ratkaista Valtion koulukotien rahoituspohja koulutuksen järjestämistehtävien osalta ja siihen liittyvät rahoitusmekanismit. Kuntaliitto ei kannattanut, että kuntia edellytettäisiin nykyistä laajemmin rahoittamaan Valtion koulukotien järjestämiä koulutuspalveluita.